

VILKAVIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS SVEIKATOS BIURAS

**VILKAVIŠKIO RAJONO SAVIVALDYBĖS VISUOMENĖS
SVEIKATOS STEBĖSENOS 2018 M. ATASKAITA**

Parengė: Vilkaškie rajono savivaldybės
visuomenės sveikatos biuro
visuomenės sveikatos specialistė,
vykdanti visuomenės sveikatos stebėseną
Eglė Kazakevičienė

VILKAVIŠKIS

2019

TURINYS

SANTRUMPOS	3
ĮVADAS	4
I. BENDROJI DALIS	5
1. Pagrindinių stebėsenos rodiklių Vilkaviškio rajono savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“)	5
2. Demografinių rodiklių apžvalga Vilkaviškio rajono savivaldybėje	10
II. SPECIALIOJI DALIS	12
2.1. Geriausią situaciją Vilkaviškio rajono savivaldybėje atspindinčių rodiklių apžvalga	12
2.2. Atrankinių rodiklių detali analizė ir interpretavimas	12
2.2.1. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu Vilkaviškio rajono savivaldybėje	12
2.2.2. Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas Vilkaviškio rajono savivaldybėje	13
2.2.3. Vilkaviškio rajono savivaldybės gyventojų dalyvavimas atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programa	15
IŠVADOS	17
REKOMENDACIJOS	18

SANTRUMPOS

LSP – Lietuvos sveikatos programa

PRS – pagrindinių rodiklių sąrašas

ULAC – Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centras

IVADAS

Vilkaviškio rajono savivaldybės (toliau – Vilkaviškio r. sav.) visuomenės sveikatos stebėsenos tikslas – nuolat rinkti, analizuoti, interpretuoti visuomenės sveikatą atspindinčius rodiklius ir tinkamai informuoti savivaldybės politikus, kad savivaldybės teritorijoje valstybinės (valstybės perduotos savivaldybėms) ir savarankiškosios visuomenės sveikatos priežiūros funkcijos būtų įgyvendintos efektyviai.

Vilkaviškio r. sav. stebėsenos 2018 metų ataskaitoje aprašomi visuomenės sveikatos būklę atspindintys rodikliai (iš Valstybės deleguotų savivaldybėms visuomenės sveikatos stebėsenos pagrindinių rodiklių sąrašo, toliau – PRS), kurie geriausiai parodo, kaip įgyvendinami Lietuvos sveikatos programos (toliau – LSP) tikslai bei uždaviniai. PRS (51 rodiklis) interpretavimo ir analizės tikslas – įvertinti, kokia esama gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančių veiksnių situacija savivaldybėje, LSP tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste ir kokių intervencijų/priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti savivaldybės žmonių sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus.

Vilkaviškio r. sav. visuomenės sveikatos stebėseną vykdoma pagal Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2003 m. rugpjūčio 11 d. įsakymą Nr. V-488 „Dėl Bendrųjų savivaldybių visuomenės sveikatos stebėsenos nuostatų patvirtinimo“ (2018 m. gruodžio 6 d. Nr. V-1407 įsakymo pakeitimas).

Ataskaita parengta naudojant oficialius statistikos šaltinius. Rengdami šią ataskaitą, vadovavomės Statistikos departamento prie Lietuvos Respublikos Vyriausybės, Higienos instituto Sveikatos informacijos centro, Valstybinės ligonių kasos, Kauno teritorinės ligonių kasos, Užkrečiamųjų ligų ir AIDS centro (toliau – ULAC), Lietuvos sveikatos mokslų universiteto Sveikatos vadybos katedros ir daugelio Vilkaviškio rajono savivaldybės institucijų duomenimis, jų metinėmis statistinėmis ataskaitomis, kompiuterizuotomis duomenų bazėmis. Taip pat naudoti Higienos instituto Sveikatos informacijos centro leidinio – „Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2018 m.“ duomenys.

I. BENDROJI DALIS

1. Pagrindinių stebėsenos rodiklių Vilkaviškio rajono savivaldybėje analizė ir interpretavimas („šviesoforas“)

Pagrindinio rodiklių sąrašo (toliau – PRS) analizė ir interpretavimas („šviesoforo“ kūrimas) atliekamas palyginant 2018 m. Vilkaviškio r. sav. rodiklius su Lietuvos vidurkiu. Vadovaujantis „šviesoforo“ principu, visos 60 Lietuvos savivaldybių suskirstytos į keletą grupių:

- 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis atspindi geriausią situaciją, žymimos **žalia spalva**;
- 12 savivaldybių, kuriose stebimas rodiklis rodo prasčiausią situaciją, žymimos **raudona spalva**;
- likusių 36 savivaldybių rodiklių reikšmės žymimos **geltona spalva**.

Spalvomis vertinamas ne savivaldybių rodiklio dydis, o reikšmė, kadangi mažas rodiklis ne visada atspindi gerą situaciją, ir atvirkščiai, didelis rodiklis ne visada rodo blogą situaciją.

Vertinant savivaldybių rodiklius, svarbu vertinti ir absoliučius skaičius bei atkreipti dėmesį į mažiausiai gyventojų (mažiau negu 20 000) turinčias savivaldybes. 2018 m. tokių savivaldybių buvo 18 (Neringos, Birštono, Rietavo, Pagėgių, Kalvarijos, Kazlų Rūdos, Palangos, Širvintų r., Ignalinos r., Zarasų r., Skuodo r., Kupiškio r., Molėtų r., Visagino, Lazdijų r., Druskininkų, Akmenės r., ir Pakruojo r.).

PRS analizės ir interpretavimo tikslas – įvertinti, kokia esama gyventojų sveikatos ir sveikatą lemiančių veiksnių situacija savivaldybėje, vertinant Lietuvos sveikatos programos tikslų ir uždavinių įgyvendinimo kontekste ir kokių intervencijų/priemonių reikia imtis, siekiant stiprinti savivaldybės gyventojų sveikatą ir mažinti sveikatos netolygumus.

Vilkaviškio r. sav. gyventojų visuomenės sveikatos stebėsenos ataskaitoje analizuojamų rodiklių duomenys ir jų interpretavimas pateikiami 1 lentelėje – „Vilkaviškio r. sav. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis 2018 m.“.

Pirmame lentelės stulpelyje pateikiami PRS suskirstyti pagal Lietuvos sveikatos programoje 2014–2025 metų numatomus įgyvendinti tikslus ir uždavinius, antrame stulpelyje pateikiama Vilkiaviškio r. sav. rodiklio reikšmė, trečiame – atitinkamo rodiklio Lietuvos vidurkio reikšmė, ketvirtame – mažiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, penktame – didžiausia reikšmė tarp visų savivaldybių, šeštame – savivaldybės rodiklio interpretavimas (reikšmės savivaldybėje santykis su Lietuvos vidurkio reikšme ir savivaldybės vietos tarp visų savivaldybių išdėstymas pagal „šviesoforo“ principą (1 lentelė). Šalia

rodiklių skliaustuose esantis kodavimas atitinka Tarptautinės statistinės ligų ir sveikatos sutrikimų klasifikacijos sisteminį ligų sąrašą.

1 lentelė. *Vilkaviškio r. sav. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis 2018 m.*

RODIKLIS	Savivaldybės rodiklis	Lietuvos rodiklis	Minimali reikšmė	Maksimali reikšmė	Santykis: savivaldybė/ Lietuva
1	2	3	4	5	6
Strateginis tikslas – pasiekti, kad 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai:					
Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (metais)	73,7	76	69,9	78,6	0,97
Išvengiamas mirtingumas (proc.)	29,6	30,5	24,6	41,0	0,97
1 tikslas. Sukurti saugesnę socialinę aplinką, mažinti sveikatos netolygumus ir socialinę atskirtį					
1.1. Sumažinti skurdo lygį ir nedarbą					
Mirtingumas dėl savižudybių (X60-X84) 100 000 gyv.	25,2	24,4	0,0	75,7	1,03
Standartizuotas mirtingumas dėl savižudybių (X60-X84) 100 000 gyv.	23,5	23,8	0,0	90,1	0,99
Bandymų žudytis skaičius (X60-X64, X66-X84) 100 000 gyv.	28	42,1	19,2	81,1	0,67
Mokyklinio amžiaus vaikų, nesimokančių mokyklose, skaičius 1 000 gyv.	80,4	69,1	35,2	220,2	1,16
Socialinės rizikos šeimų skaičius 1 000 gyv.	4,5	3,3	0,3	8,7	1,35
Ilgalaikio nedarbo lygis (proc.)	2,9	2,2	0,3	8,2	1,33
Gyventojų skaičiaus pokytis 1 000 gyv.	-16,3	-5,3	-23,7	8,4	3,11
1.2. Sumažinti socialinę, ekonominę gyventojų diferenciaciją šalies ir bendruomenių lygmeniu					
Mirtingumas dėl išorinių priežasčių (V01-Y98) 100 000 gyv.	92,4	93,4	46,2	192,4	0,99
Standartizuotas mirtingumo dėl išorinių priežasčių rodiklis (V01-Y98) 100 000 gyv.	87,9	91	46,2	192,42	0,97
Mokinių, gaunančių nemokamą maitinimą mokyklose, skaičius 1 000 gyv.	270,2	148,9	57,4	339,9	1,81
Socialinės pašalpos gavėjų skaičius 1 000 gyv.	47,6	25,4	3,2	91,0	1,87
Sergamumas (nauji atvejai ir recidyvai) tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv.	33,6	32,9	0,0	88,4	1,03
2 tikslas. Sukurti sveikatai palankią fizinę darbo ir gyvenamąją aplinką					
2.1. Kurti saugias darbo ir sveikas buitines sąlygas, didinti prekių ir paslaugų vartotojų saugumą					
Asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyv.	0,0	0,9	0,0	3,9	0
Susižalojimo dėl nukritimo atvejų skaičius (W00-W19) 65+ m. amžiaus grupėje 10 000 gyv.	123,2	150,7	104,9	212,0	0,82
Darbingo amžiaus asmenų, pirmą kartą pripažintų neįgaliais, skaičius 10 000 gyv.	135,2	67,1	45,3	125,9	1,04
Sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) 10 000 gyv.	29,7	74,9	0,0	140,9	0,40
2.2. Kurti palankias sąlygas saugiai leisti laisvalaikį					
Mirtingumas dėl atsitiktinio paskendimo (W65-W74) 100 000 gyv.	8,4	5,5	0,0	19,6	1,52

Standartizuotas mirtingumo dėl atsitiktinio paskendimo rodiklis (W65-W74) 100 000 gyv.	8,5	5,5	0,0	19,6	1,55
Mirtingumas dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100 000 gyv.	28	16,1	0,0	32,6	1,74
Standartizuotas mirtingumo dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100 000 gyventojų	26,9	15,3	0,0	30,33	1,76
2.3. Mažinti avaringumą ir traumų kelių eismo įvykiuose skaičių					
Mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V99) 100 000 gyv.	8,4	8	0,0	26,3	1,05
Standartizuotas mirtingumo dėl transporto įvykių rodiklis (V00-V99) 100 000 gyv.	7,5	7,9	0,0	26,32	0,95
Pėsčiųjų mirtingumas dėl transporto įvykių (V00-V09) 100 000 gyv.	2,8	3	0,0	19,2	0,92
Transporto įvykiuose patirtų traumų (V00-V99) skaičius 100 000 gyv.	36,4	58,9	29,3	136,3	0,62
2.4. Mažinti oro, vandens ir dirvožemio užterštumą, triukšmą					
Į atmosferą iš stacionarių taršos šaltinių išmestų teršalų kiekis, tenkantis 1 kvadratiniam kilometrui	125	1,0	63	34382	0,12
Viešai tiekiamo geriamojo vandens prieinamumas vartotojams (proc.)	67,7				
Nuotekų tvarkymo paslaugų prieinamumas vartotojams (proc.)	52,3				
3 tikslas. Formuoti sveiką gyvenseną ir jos kultūrą					
3.1. Sumažinti alkoholinių gėrimų, tabako vartojimą, neteisėtą narkotinių ir psichotropinių medžiagų vartojimą ir prieinamumą					
Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu rodiklis 100 000 gyv.	0	1,0	0,0	24,8	0
Standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyv.	0	3,1	0,0	24,8	0
Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyv.	39,2	18,1	0,0	45,1	2,17
Standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu (E24.4, F10, G31.2, G40.5, G62.1, G72.1, I42.6, K29.2, K70, K85.2, K86.0, P04.3, X45, X65, Y15), 100 000 gyv.	38,1	17,7	0,0	45,1	2,15
Nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai) 100 000 gyv.	112	85,8	3,9	442,1	1,31
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstiti mažmenine prekyba tabako gaminiais	126,2	189,9	49,8	415,9	0,66
Gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstiti mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais	117,1	166,8	32,5	359,2	0,70
4 tikslas. Užtikrinti kokybišką ir efektyvią sveikatos priežiūrą, orientuotą į gyventojų poreikius					
4.1. Užtikrinti sveikatos sistemos tvarumą ir kokybę, plėtojant sveikatos technologijas, kurių efektyvumas pagrįstas mokslo įrodymais					
Išvengiamų hospitalizacijų skaičius 1 000 gyv.	43,7	32,5	20,0	64,9	1,35

Išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1 000 gyv.	8,8	6,9	4,1	10,0	1,28
4.2. Plėtoti sveikatos infrastruktūrą ir gerinti sveikatos priežiūros paslaugų kokybę, saugą, prieinamumą ir į pacientą orientuotą sveikatos priežiūrą					
Slaugytojų, tenkančių vienam gydytojui, skaičius	2,8	2	1,2	6,2	1,4
Šeimos medicinos paslaugas teikiančių gydytojų skaičius 10 000 gyv.	5,3	7,2	2,6	13,6	0,73
Apsilankymų pas gydytojus skaičius, tenkantis vienam gyventojui	9	9,1	6,5	11,3	0,98
Sergamumas vaistams atsparia tuberkulioze (A15-A19) 100 000 gyv.	2,8	3,1	0,0	13,9	0,89
Sergamumas ŽIV ir lytiškai plintančiomis ligomis (B20-B24, A50-A64) 10 000 gyv.	1,4	2,2	0,0	5,1	0,63
4.3. Pagerinti motinos ir vaiko sveikatą					
Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių	6,4	3,4	0,0	16,5	1,87
2 metų amžiaus vaikų MMR1 (tymų, epideminio parotito, raudonukės vakcina, 1 dozė) skiepavimo apimtys (proc.)	95	92,1	83,0	99,5	1,03
1 metų amžiaus vaikų DTP3 (difterijos, stabligės, kokliušo vakcina, 3 dozės) skiepavimo apimtys (proc.)	95	92,1	70,0	97,7	1,03
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi vaikų krūminių dantų dengimo silantinėmis medžiagomis programoje (proc.)	9,2	14,5	5,7	52,7	0,63
Vaikų, neturinčių ėduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.)	23,5	18,9	7,5	28,3	1,24
Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1 000 gyv.	9,8	4,4	0,0	15,8	2,20
4.4. Stiprinti lėtinių neinfekcinių ligų prevenciją ir kontrolę					
Mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	1033,3	782,5	619,5	1059,0	1,32
Standartizuotas mirtingumas nuo kraujotakos sistemos ligų (I00-I99) 100 000 gyv.	889,8	744,5	619,55	1058,96	1,20
Mirtingumas nuo piktybinių navikų (C00-C97) 100 000 gyv.	336	286,6	219,6	347,1	1,17
Standartizuotas mirtingumo nuo piktybinių navikų rodiklis (C00-C97) 100 000 gyv.	298,1	274,7	219,62	347,1	1,09
Mirtingumas nuo cerebrovaskulinių ligų (I60-I69) 100 000 gyv.	204,4	191	83,8	485,7	1,07
Standartizuotas mirtingumo nuo cerebrovaskulinių ligų rodiklis (I60-I69) 100 000 gyv.	177,1	181,8	83,8	485,66	0,97
Sergamumas II tipo cukriniu diabetu (E11) 10 000 gyv.	54	56,6	26,9	112,0	0,95
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje	29,4	50,2	13,8	71,7	0,58
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi gimdos kaklelio piktybinių navikų prevencinių priemonių, apmokamų iš Privalomojo sveikatos draudimo biudžeto lėšų, finansavimo programoje	46,2	52,7	28,9	72,0	0,88

Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi storosios žarnos vėžio ankstyvosios diagnostikos finansavimo programoje	49,9	53,1	28,6	66,0	0,94
Tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi asmenų, priskirtinų širdies ir kraujagyslių ligų didelės rizikos grupei, atrankos ir prevencijos priemonių finansavimo programoje	38,7	42,9	26,2	61,4	0,90

Iš 1 lentelėje pateiktų PRS rodiklių reikšmių Vilkaviškio r. sav. palyginimo su atitinkamu Lietuvos vidurkiu rodikliu matyti, kad iš visų sveikatos rodiklių į **žaliąją zoną** patenka tik šeši rodikliai:

- asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius 10 000 darbingo amžiaus gyv.;
- sergamumas žarnyno infekcinėmis ligomis (A00-A08) 10 000 gyv.;
- transporto įvykiuose patirtų traumų (V00-V99) skaičius 100 000 gyv.;
- mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu rodiklis 100 000 gyv.;
- standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu, rodiklis 100 000 gyv.;
- vaikų, neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis (proc.).

Vilkaviškio r. sav. rodikliai, patenkantys į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę žymimi raudona spalva (žr. 1 lentelę *Vilkaviškio r. sav. visuomenės sveikatos stebėsenos rodiklių profilis 2018 m.*) ir yra **raudonoje zonoje**:

- mirtingumo dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100 000 gyv.;
- standartizuotas mirtingumo dėl nukritimo rodiklis (W00-W19) 100 000 gyv.;
- mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyv.;
- standartizuotas mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu (E24.4, F10, G31.2, G40.5, G62.1, G72.1, I42.6, K29.2, K70, K85.2, K86.0, P04.3, X45, X65, Y15), 100 000 gyv.;
- nusikalstamos veikos, susijusios su disponavimu narkotinėmis medžiagomis ir jų kontrabanda (nusikaltimai) 100 000 gyv.;
- gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba tabako gaminiais;
- gyventojų skaičius, tenkantis vienai licencijai verstis mažmenine prekyba alkoholiniais gėrimais;
- išvengiamų hospitalizacijų dėl diabeto ir jo komplikacijų skaičius 1 000 gyv.;
- kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių;
- paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1000 gyv.;

- tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje.

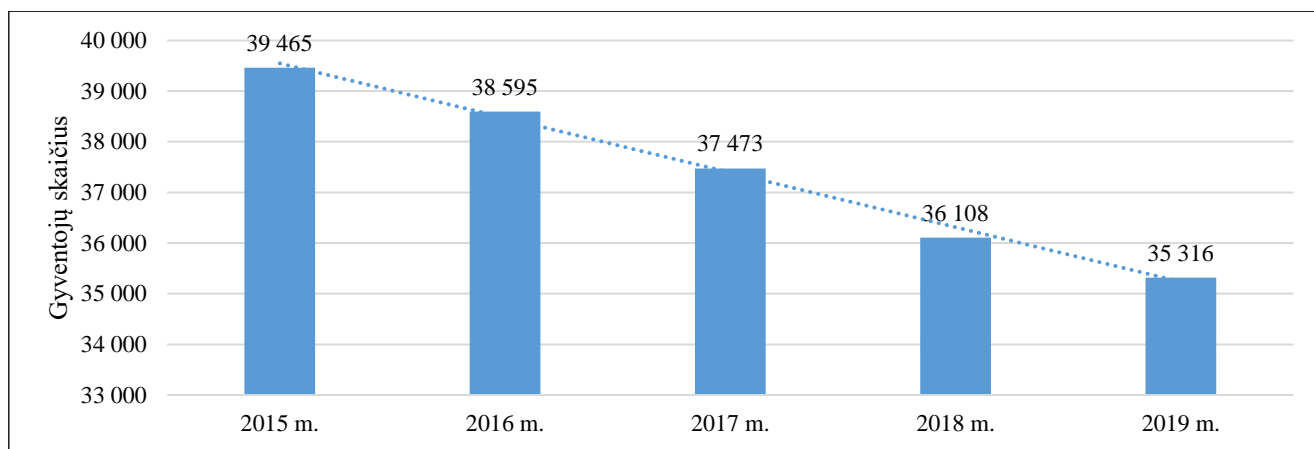
Dauguma Vilkaviškio r. sav. rodiklių reikšmių patenka į Lietuvos vidurkį atitinkančią analizuojamų reikšmių grupę – **geltonąją zoną**, tačiau į juos taip pat reikėtų atkreipti dėmesį (1 lentelė).

Detaliai analizei pasirinkti šie rodikliai:

- mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu, rodiklis 100 000 gyv.;
- kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių;
- tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje.

2. Demografinių rodiklių apžvalga Vilkaviškio rajono savivaldybėje

Remiantis naujausiais Lietuvos statistikos departamento duomenimis, Vilkaviškio r. sav. 2019 m. pradžioje gyveno 35 316 asmenų, t. y. 792 asmenimis mažiau nei 2018 m. Palyginti su ankstesniais metais, gyventojų skaičius nuolat mažėja (1 pav.).

1 pav. *Vilkaviškio rajono savivaldybės gyventojų skaičiaus pokyčiai per 2015–2019 m. laikotarpį.*

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

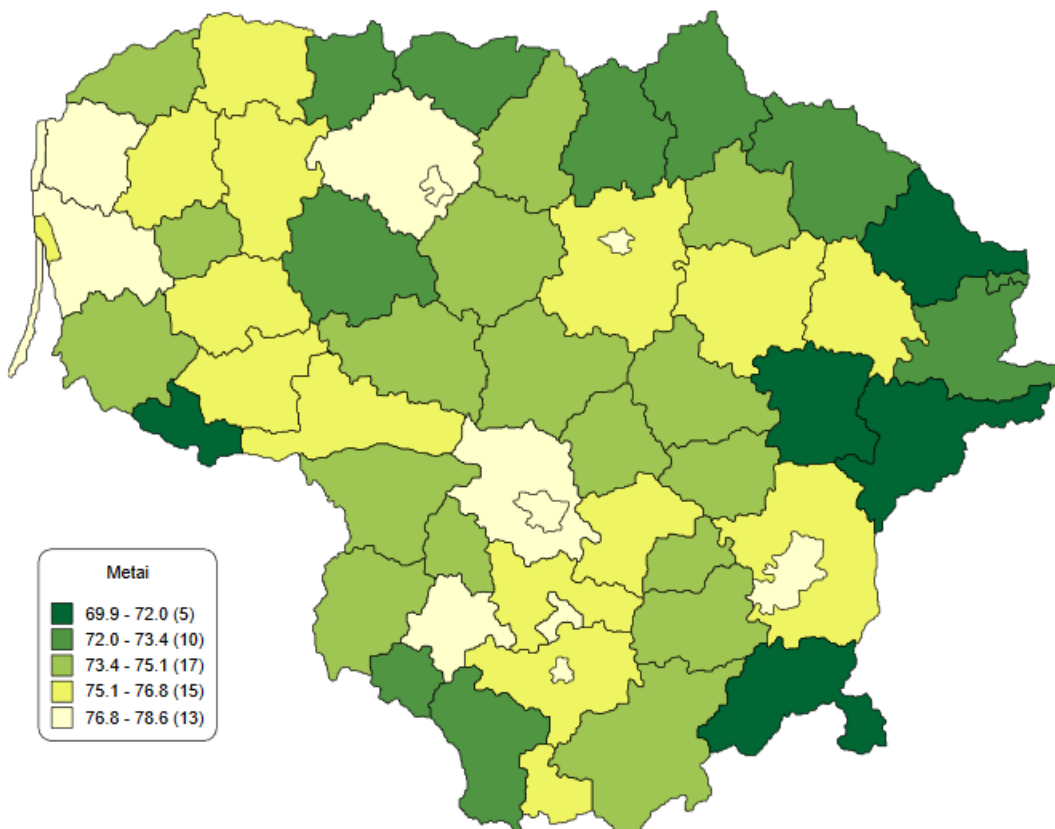
Per 2015–2019 m. laikotarpį, Vilkaviškio r. sav. gyventojų sumažėjo 4149 asmenimis, vidutiniškai per metus sumažėja 830 gyventojų.

Remiantis Lietuvos statistikos departamento pateiktais duomenimis, Lietuvoje gimusiųjų 2018 m. buvo užregistruota 28 149 asmenys, Vilkaviškio r. sav. gimusiųjų buvo užregistruota 314 asmenų (vyrų – 157, moterų – 157), t. y. 33 asmenimis mažiau nei 2017 m. (2017 m. gimusieji: vyrai – 164, moterys – 183). 2018 m. pastebimas Vilkaviškio r. sav. gimstamumo mažėjimas.

2018 m. Vilkaviškio r. sav. mirusiųjų užregistruota 619 asmenų, 2017 m. – 600 asmenų, 2016 – 606 asmenys. Šie rodikliai rodo, kad šiame rajone mirtingumas didėja.

Lietuvos sveikatos programos strateginis tikslas – 2025 m. šalies gyventojai būtų sveikesni ir gyventų ilgiau, pagerėtų gyventojų sveikata ir sumažėtų sveikatos netolygumai.

Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė – tai pagrindinis gyventojų sveikatos rodiklis, parodantis bendrą rizikos veiksnių poveikį, ligų paplitimą, intervencijų bei gydymo veiksmingumą. Remiantis leidinio „Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2018 m.“ duomenimis, 2018 m. gimęs Lietuvos gyventojas, tikėtina, kad nugyvens vidutiniškai 76 metus. Vidutinės tikėtinos gyvenimo trukmės (metais) skirtumai tarp savivaldybių yra nedideli.

2 pav. *Vidutinė tikėtina gyvenimo trukmė (metais) Lietuvoje 2018 m.*

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

2018 m. Vilkaviškio r. sav. gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė sudarė 73,7 m. (2017 m. – 74,8 m., 2016 m. – 73,9 m., 2015 m. 72,45 m.). 2018 m. Vilkaviškio r. sav. gyventojų vidutinė gyvenimo trukmė nesiekė Lietuvos vidurkio (76 m.).

II. SPECIALIOJI DALIS

2.1. Geriausią situaciją Vilkaviškio rajono savivaldybėje atspindinčių rodiklių apžvalga

Kasmet Vilkaviškio r. sav. stebima nemaža dalis rodiklių, kurie patenka į žaliąją zoną. Dalis rodiklių atspindi, kad Vilkaviškio r. sav. situacija visuomenės sveikatos srityje gerėja.

2018 m. galima pasidžiaugti šiais rodikliais, kurie pateko į žaliąją zoną: Vilkaviškio r. sav. neužregistruota asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe, skaičius tarp darbingo amžiaus žmonių; stebimas sergamumo mažėjimas žarnyno infekcinėmis ligomis; mažėja transporto įvykiuose patirtų traumų skaičius. Džiugu tai, kad Vilkaviškio r. sav., mirusiųjų dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu nėra užregistruota nei vieno atvejo.

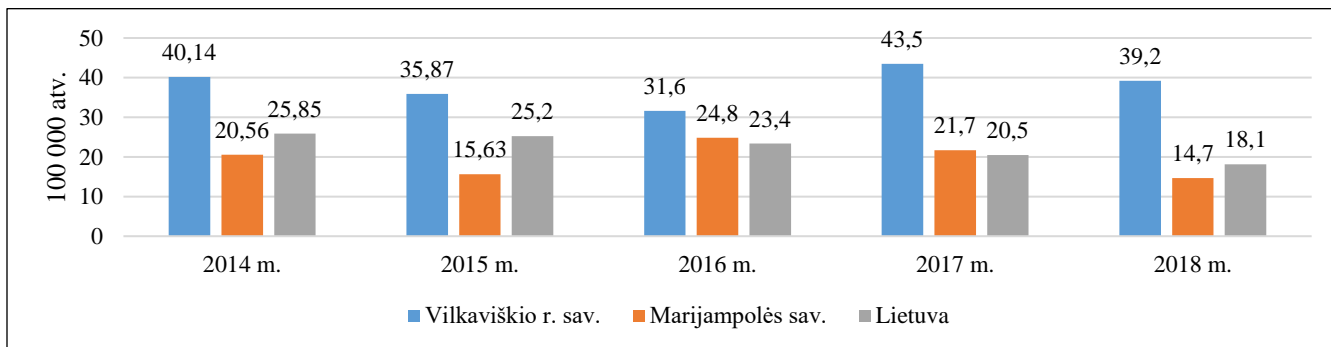
Efektyvių prevencinių veikslių dėka, Vilkaviškio r. sav. 2018 m. vaikų, neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis sumažėjo ir šis rodiklis pagerėjo.

Apibendrinant galima teigti, kad Vilkaviškio r. sav. yra pasirinktos ir taikomos teisingos bei efektyvios prevencinės priemonės, kurias įgyvendinant situacija Vilkaviškio r. sav. gerėja.

2.2. Atrankinių rodiklių detali analizė ir interpretavimas

2.2.1. Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu Vilkaviškio rajono savivaldybėje

Dėl pastarąjį dešimtmetį itin išaugusio alkoholio vartojimo ir su tuo susijusių ligų bei mirčių, alkoholio vartojimo mažinimas tapo ypatingai aktualia ir plačiai tiek mokslininkų, tiek politikų viešojoje erdvėje aptarinėjama problema. 2018 m. Lietuvoje dėl alkoholio vartojimo mirė 507 asmenys, t. y. 74 asmenimis mažiau nei 2017 m.

3 pav. *Mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu 100 000 gyv. 2014–2018 m. laikotarpyje Vilkaviškio r. sav., Marijampolės sav., Lietuvoje.*

Šaltinis: Lietuvos Higienos instituto Sveikatos ir informacijos centras

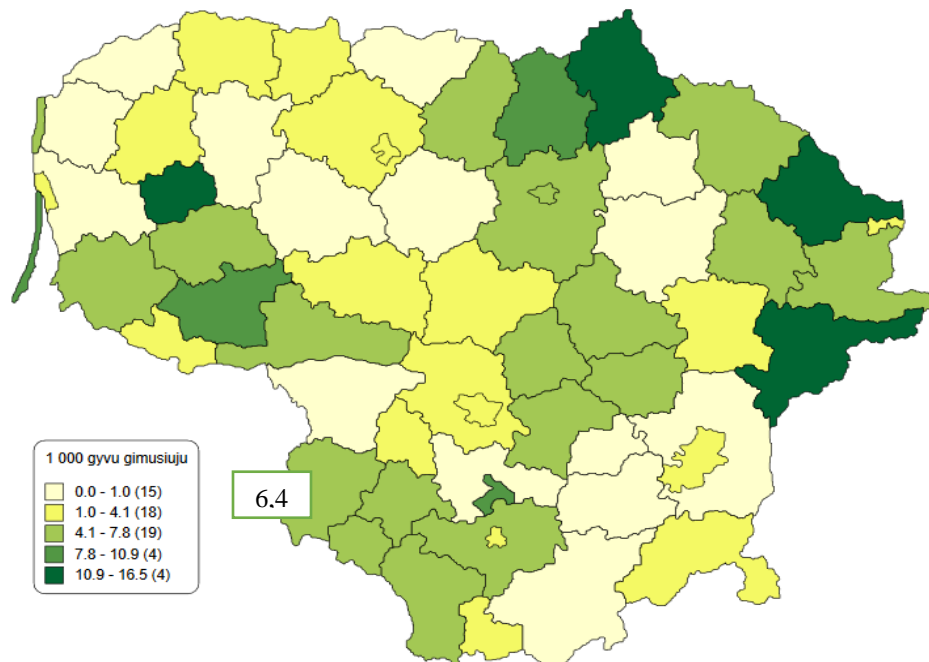
Lietuvoje mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu yra 18,1 atv./100 000 gyv., Vilkaviškio r. sav. – 39,2 atv./100 000, Marijampolės sav. – 14,7 atv./100 000 gyv. (3 pav.).

Remiantis pateiktais duomenimis, kurie atvaizduoti 3 pav. matyti, kad Vilkaviškio r. sav. mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu rodiklis, lyginant su Lietuvos vidurkiu ir Marijampolės sav. yra 2 kartus didesnis. Per tiriamąjį 2014–2018 m. laikotarpį pastebima, kad Vilkaviškio r. sav. mažiausias mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu rodiklis buvo 2016 m. – 31,6 atv./100 000 gyv., o didžiausias 2017 m. – 43,5 atv./100 000 gyv. (3 pav.).

Apibendrinant galima teigti, kad mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu Vilkaviškio r. sav. rodiklis yra aukštas, todėl reikalauja tolimesnių veiksmų, siekiant išvengti situacijos prastėjimo.

2.2.2. Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas Vilkaviškio rajono savivaldybėje

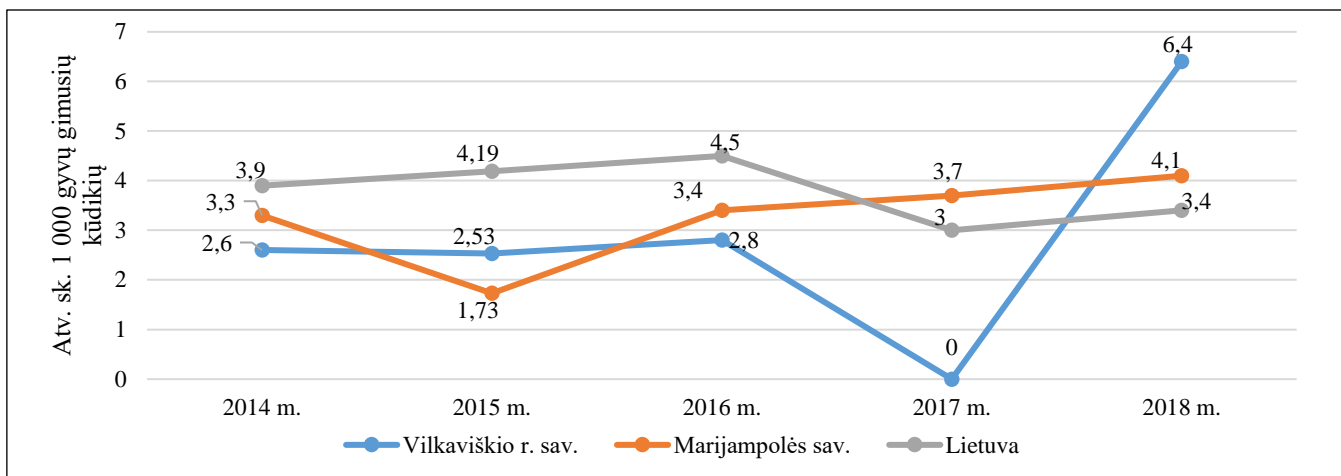
Kūdikių mirtingumo rodiklis dažnai naudojamas kaip šalies gyventojų bendros sveikatos indikatorius. 2018 m. Lietuvoje mirė 96 kūdikiai (3,4 atv./1 000 gyvų gimusiųjų kūdikių) (4 pav.). Nei vienas kūdikis nemirė net 22–iose Lietuvos savivaldybėse. 2018 m. pagrindinės kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirčių priežastys Lietuvoje yra: perinatalinio laikotarpio ligos (43,8 proc.), įgimtos formavimosi ligos (36,5 proc.), kvėpavimo sistemos ligos (5,2 proc.), infekcinės ir parazitinės ligos (2,1 proc.), kūdikio staigios mirties sindromas (1 proc.), kitos priežastys (11,5 proc.).

4 pav. *Kūdikių (vaikų iki 1 metų amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusiųjų kūdikių 2018 m.*

Šaltinis: Lietuvos statistikos departamentas

2018 m. kūdikių (vaikų iki 1 m. amžius) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių rodiklis Vilkaviškio r. sav. per 2014–2018 m. laikotarpį, pats didžiausias buvo užregistruotas 2018 m. – 6,4 atv./1 000 gyvų gimusių kūdikių (5 pav.).

5 pav. *Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių Vilkaviškio r. sav., Marijampolės sav., Lietuvoje 2014–2018 m. laikotarpyje.*

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

2018 m. mirusiųjų kūdikių Vilkaviškio r. sav. buvo užregistruota 2 atvejai, 2017 m. – nei vieno atvejo nebuvo užregistruota, 2016 m. – 1 atvejis, 2015 m. – 1 atvejis, 2014 m. – 1 atvejis. Šis rodiklis Vilkaviškio r. sav. didėja.

Apibendrinant analizę galima teigti, kad kūdikių (vaikų iki 1 metų amžiaus) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių rodiklis Vilkaviškio r. sav. 2018 m. išaugo. Lyginant rodiklius tarp savivaldybių, Vilkaviškio r. sav. rodiklis yra aukštas, todėl reikalauja tolesnių veiksmų siekiant išvengti situacijos prastėjimo.

Taip pat didelė problema yra rodiklis – paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1 000 gyv. Paauglių nėštumas – viena aktualiausių paauglių sveikatos problemų visame pasaulyje – ankstyvi, nesaugūs lytiniai santykiai, kurių pasekmė – nėštumas. Nėščiujų paauglių komplikacijų tikimybę didina socialiniai ir ekonominiai veiksniai: nėščios paauglės dažnai vengia konsultuotis su gydytoju, stengiasi kuo ilgiau nuslėpti nėštumą, nėštumo metu rūko, vartoja alkoholį, narkotikus, serga lytiškai plintančiomis ligomis.

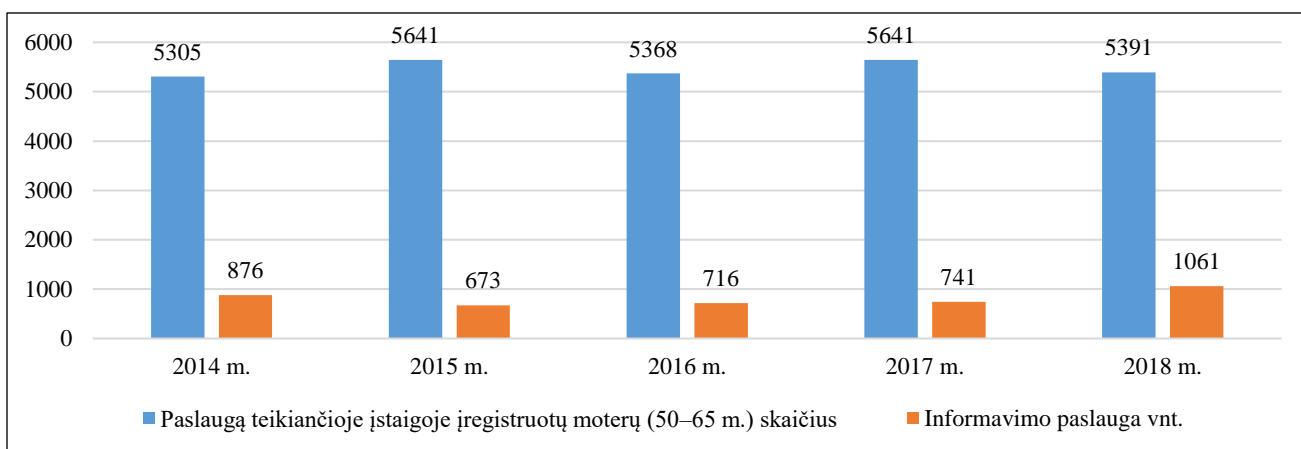
Remiantis Higienos instituto Sveikatos informacijos centro pateiktais duomenimis, 2018 m. Lietuvoje gimdymų skaičius tarp nepilnamečių (15–17 m. amžiaus) moterų buvo 4,4 atv./1 000 gyv., Marijampolės sav. 3,6 atv./1 000 gyv., Vilkaviškio r. sav. – 9,8 atv./1 000 gyv. Vilkaviškio r. sav. rodiklis yra 2,2 karto didesnis nei Lietuvos vidurkis ir šis rodiklis papuola į raudoną zoną (1 lentelė). Kadangi šis rodiklis yra aukštas, todėl reikalauja tolesnių veiksmų siekiant išvengti situacijos prastėjimo.

2.2.3. Vilkaviškio rajono savivaldybės gyventojų dalyvavimas atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programa

Krūties vėžys yra dažniausia moterų onkologinė liga ne tik Lietuvoje, bet ir pasaulyje. Lietuvoje – tai antra pagal dažnį piktybinė liga po plaučių vėžio. Kasmet nuo šios ligos Lietuvoje miršta virš 500 moterų. Iš visų piktybinių ligų mirštamumas nuo krūties vėžio pasaulyje yra penktoje vietoje. Lietuvoje vykdančią atrankinę moterų mamografinės patikros dėl krūties vėžio programą ankstyvos diagnozės atvejų daugėja, tačiau vis dar neretai nustatomas ir vėlyvos stadijos vėžys. Laiku pastebėjus ligą, jai galima užkirsti kelią.

Krūties vėžio ankstyvosios diagnostikos programa skirta moterims nuo 50 iki 69 metų amžiaus imtinai. Remiantis Higienos instituto Sveikatos informacijos centro leidinio „Visuomenės sveikatos būklė Lietuvos savivaldybėse 2018 m.“ duomenimis, šio amžiaus moterims kartą per 2 metus nemokamai gali būti atliekamas mamografinis tyrimas. 2017–2018 m. 50,2 proc. minėto amžiaus moterų atlikta mamograma (213 887, 50–69 m. moterims). Patikrintų moterų dalis Lietuvos savivaldybėse pasiskirsčiusi nevienodai. Mažiausiai šia prevencine programa pasinaudojo Rietavo sav. (13,8 proc.), daugiausiai – Alytaus m. sav. (71,7 proc.) moterys.

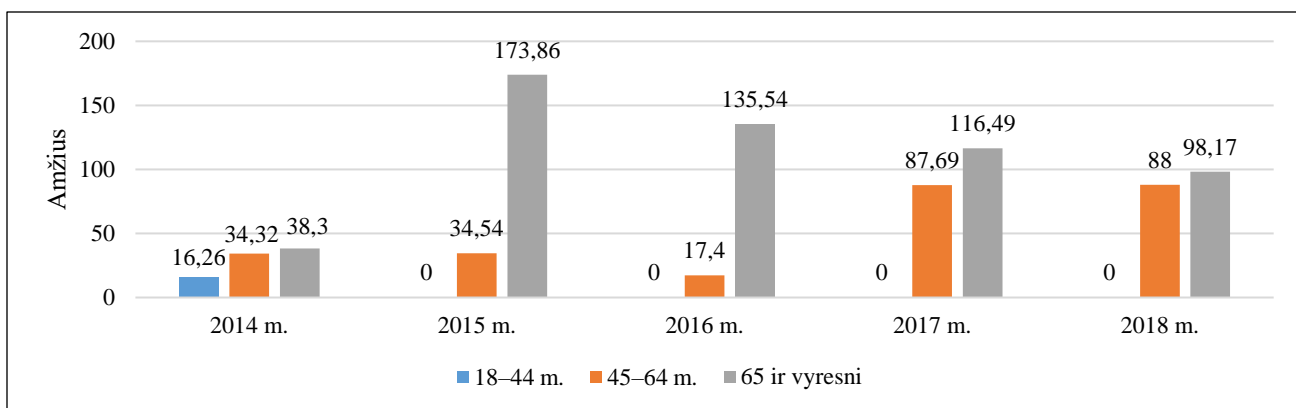
Kauno teritorinės ligonių kasos duomenimis 2018 m. Vilkaviškio r. sav. 1061 moteriai buvo suteiktos informavimo paslaugos dėl atrankinės mamografinės patikros, dėl krūties vėžio paslaugos, t. y. 320 moterų daugiau nei 2017 m. (6 pav.).

6 pav. *Atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programos vykdymas Vilkaviškio r. sav. 2014–2018 m. laikotarpyje.*

Šaltinis: Kauno teritorinė ligonių kasa

Remiantis Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis, 2018 m. Vilkaviškio r. sav. mirtingumas nuo krūties piktybinių navikų užregistruotas 53,37 atv./100 000 gyv., t. y. 1,5 karto didesnis už Lietuvos vidurkį ir 2,18 karto didesnis už Marijampolės sav. Lyginant 2018 m. mirtingumą nuo krūties piktybinių navikų tarp kaimo ir miesto gyventojų, pastebimas didesnis mirtingumas tarp kaimo gyventojų (tarp miesto gyventojų – 48,59 atv./100 000 gyv., tarp kaimo gyventojų – 57,12 atv./100 000 gyv.). Didžiausias mirtingumas nuo krūties piktybinių navikų pastebimas 65 m. ir vyresnio amžiaus moterims (7 pav.).

7 pav. *Mirtingumas nuo krūties piktybinių navikų 100 000 gyv. moterų pagal amžių 2018 m. Vilkaviškio r. sav. 2014–2018 m. laikotarpyje.*

Šaltinis: Higienos instituto Sveikatos informacijos centras

Remiantis Higienos instituto Sveikatos informacijos centro duomenimis, 2018 m. Vilkaviškio r. sav. mažiausias mirtingumas nuo krūties piktybinių navikų pastebimas moterų 18–44 m. amžiaus grupėje (7 pav.).

Apibendrinant analizę galima teigti, kad 2018 m. Vilkaviškio r. sav. moterų, dalyvavusių atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje skaičius yra didesnis nei 2017 m., tačiau mirtingumas nuo krūties piktybinių navikų išlieka vienas aukščiausių lyginant su Marijampolės sav. ir Lietuvos vidurkiais. Todėl reikia ir toliau stebėti esamą situaciją ir taikyti efektyvias prevencines priemones, siekiant pagerinti susidariusią situaciją.

IŠVADOS

1. 2018 m. Vilkaviškio r. sav. neužregistruota asmenų, žuvusių ar sunkiai sužalotų dėl nelaimingų atsitikimų darbe tarp darbingo amžiaus gyventojų. Stebimas sergamumo mažėjimas žarnyno infekcinėmis ligomis, mažėja transporto įvykiuose patirtų traumų skaičius.

2. Vilkaviškio r. sav. 2018 m. mirusiųjų dėl priežasčių, susijusių su narkotikų vartojimu nėra užregistruota nei vieno atvejo.

3. Efektyvių prevencinių veiksnių dėka, Vilkaviškio r. sav. 2018 m. vaikų, neturinčių éduonies pažeistų, plombuotų ir išrautų dantų, dalis sumažėjo ir šis rodiklis pagerėjo lyginant su kitomis savivaldybėmis.

4. 2018 m. Vilkaviškio r. sav. mirtingumas dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu rodiklis, lyginant su Lietuvos vidurkiu ir Marijampolės sav. yra 2 kartus didesnis ir Vilkaviškio r. sav. su šiuo rodikliu patenka į raudoną zoną, lyginant su kitomis Lietuvos savivaldybėmis.

5. 2018 m. kūdikių (vaikų iki 1 metų) mirtingumas 1 000 gyvų gimusių kūdikių rodiklis Vilkaviškio r. sav. yra 1,9 karto didesnis lyginant su Lietuvos vidurkiu (Vilkaviškio r. sav. 6,4 atv./1 000 gyvų gimusių kūdikių, Lietuvos 3,4 atv./1 000 gyvų gimusių kūdikių), dėl to Vilkaviškio r. sav. papuola į raudoną zoną.

6. Paauglių (15–17 m.) gimdymų skaičius 1 000 gyv. rodiklis Vilkaviškio r. sav. 2018 m. buvo 2,2 karto didesnis, palyginus su Lietuvos vidurkiu (Vilkaviškio r. sav. 9,8 atv./1 000 gyv., Lietuvos 4,4 atv./1 000 gyv.).

7. 2018 m. Vilkaviškio r. sav. rodiklis – tikslinės populiacijos dalis (proc.), dalyvavusi atrankinės mamografinės patikros dėl krūties vėžio finansavimo programoje buvo prastas, lyginant su kitomis Lietuvos savivaldybėmis.

REKOMENDACIJOS

Visuomenės sveikatos stiprinimas yra kompleksinis skirtingų įstaigų kryptingas judėjimas žmonių sveikatos labui. Siekiant gerinti ir stiprinti Vilkaviškio r. sav. gyventojų sveikatos būklę, mažinant sveikatos netolygumus, mirtingumą nuo plačiai paplitusių ligų, būtina skatinti glaudų tarpsektorinį bendradarbiavimą, kompleksiskai spręsti savivaldybės gyventojų sveikatos problemas ir įtraukti visuomenę į sveikatos stiprinimo procesą.

1. Bendros rekomendacijos:

- būtina sistemiškai kelti visų sektorių specialistų kvalifikaciją sveikatos stiprinimo, ligų prevencijos ir sveikatos netolygumų mažinimo klausimais;
- skatinti gyventojus įsitraukti į savo sveikatos stiprinimo procesą – dalyvauti mokymuose, renginiuose, konsultuotis su specialistais;
- vykdyti pozityvios socialinės ir mokslu pagrįstos informacijos sklaidą per visuomenės informavimo priemones.

2. Rekomendacijos pagal prioritetinius rodiklius patenkančius į prasčiausių savivaldybių kvintilių grupę:

2.1. Mirtingumo dėl priežasčių, susijusių su alkoholio vartojimu Vilkaviškio rajono savivaldybėje, prevencija:

- ✓ vykdyti prevencinę ankstyvosios intervencijos programą 14 – 21 m. asmenims, kurie dar nėra priklausomi ir turi eksperimentavimo su psichoaktyviomis medžiagomis ar nereguliaraus jų vartojimo patirtį;
- ✓ mažinti išduodamų licencijų skaičių prekybai alkoholiu Vilkaviškio r. sav., vykdyti griežtesnę pavienių alkoholio prekybos vietų priežiūrą ir veiklos kontrolę tiek kaime, tiek mieste;
- ✓ skatinti tiek vaikus ir jaunimą, tiek suaugusiuosius aktyviau įsitraukti į įvairias sveikos gyvensenos veiklas, kurios būtų naudingos ir didintų užimtumą.

2.2. Kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumo Vilkaviškio rajono savivaldybėje, prevencija:

- ✓ siekiant mažinti kūdikių (vaikų iki 1 m. amžiaus) mirtingumą Vilkaviškio r. sav., seniūnijose būtų organizuojami atsakingos tėvystės mokymo kursai, kurių metu asmenys ir šeimos nariai, būtų mokomi apie žalą kūdikio sveikatai dėl alkoholio ir tabako gaminių vartojimo nėštumo metu bei žinių ir įgūdžių, reikalingų auginant kūdikį, mokymas;
- ✓ organizuoti sveikatos mokymą švietėjiškomis priemonėmis atsižvelgiant į didelį paauglių gimdymų skaičių, šviesti mokinius lytiškumo temomis.

2.3. Siekiant padidinti Vilkaviškio rajono savivaldybės gyventojų dalyvavimą prevencinėse programose, rekomenduojama:

- ✓ aktyviai vykdyti rizikos asmenų informavimą apie galimybę dalyvauti prevencinėse programose, pabrėžiant svarbą laiku pasitikrinti sveikatą, taip užkertant kelią onkologinių ligų vystymuisi;
 - ✓ skatinti gyventojus aktyviai dalyvauti valstybės finansuojamose prevencinėse programose bei Vilkaviškio rajono savivaldybės visuomenės sveikatos biuro organizuojamuose praktiniuose užsiėmimuose, paskaitose, renginiuose, seminaruose ir kt.;
 - ✓ ieškoti bendradarbiavimo būdų tarp asmens ir visuomenės sveikatos priežiūros sektorių, kaip pasiekti aukštesnius Valstybinių profilaktinių programų įgyvendinimo rodiklius.
-